

Теорія та історія держави і права

УДК 352:355.292(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20653709>

**Муніципальні програми підтримки ветеранів війни як інструмент
реалізації ветеранської політики органами місцевого самоврядування**

Торохтій Богдан Григорович,

кандидат економічних наук,

м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-2006-5819>

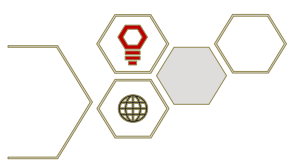
Прийнято: 19.05.2026 | Опубліковано: 30.05.2026

Анотація. Стаття присвячена проблематиці муніципальних програм підтримки ветеранів війни як інструменту реалізації ветеранської політики органами місцевого самоврядування.

Метою статті є обґрунтування проблематики реалізації органами місцевого самоврядування повноважень щодо ухвалення муніципальних програм як засобу підтримки ветеранів війни та як інструменту реалізації ветеранської політики.

В процесі дослідження застосовано загально філософські, загальнонаукові, спеціальні та власні методи правознавства. Основним методом став діалектичний та герменевтичний, системний, формально-логічний (догматичний) метод та ін. Метод аналізу та синтезу дозволив узагальнити наукові підходи та сформувані цілісне бачення проблематики реалізації органами місцевого самоврядування повноважень щодо ухвалення муніципальних програм як засобу підтримки ветеранів війни.

Зроблено висновок про те, що ухвалення та реалізація програм підтримки ветеранів війни є одним із ключових напрямів діяльності органів місцевого

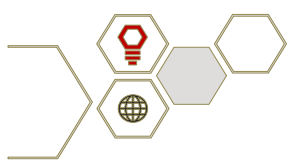

самоврядування у сфері ветеранської політики. Муніципальні програми враховують специфіку потреб ветеранів війни у конкретній громаді чи регіоні. Через відповідні програми органи місцевого самоврядування уможливлють реалізацію заходів у сфері соціальної підтримки та реінтеграції цієї категорії громадян.

Визначено, що на сьогодні в низці сільських, селищних, міських громад та на рівні районних і обласних рад діють п'ятирічні муніципальні програми підтримки ветеранів війни. Обласні програми підтримки ветеранів війни, членів їх сімей ухвалені в 23 регіонах України, окрім Луганської області. Аналіз ухвалених протягом 2024-2026 рр. програм підтримки ветеранів війни свідчить про поступове формування в Україні єдиного підходу до забезпечення реінтеграції ветеранів як на місцевому рівні, так і на загальнодержавному.

Незважаючи на відмінності у фінансових можливостях і пріоритетах конкретних громад, зміст таких програм демонструє послідовне включення основних напрямів реінтеграції ветеранів війни: соціального захисту, психологічної та медичної реабілітації, професійної адаптації, сприяння працевлаштуванню та ветеранському підприємництву, забезпечення житлом, розвитку ветеранського спорту, підтримки громадської активності та вшанування пам'яті загиблих Захисників і Захисниць України.

Ключові слова: ветеранська політика, ветерани війни, права і свободи ветеранів війни, реінтеграція ветеранів війни, органи місцевого самоврядування, територіальна громада, муніципальні програми, цільові програми, децентралізація влади.

Municipal programs of support for war veterans as a tool for implementing veteran policy by local government bodies

Bohdan Torokhtii,

Candidate of Economic Sciences,

Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-2006-5819>

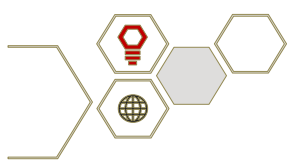
Abstract. The article is devoted to the issues of municipal programs to support war veterans as a tool for implementing veterans' policy by local governments.

The purpose of the article is to substantiate the issues of the implementation by local governments of the powers to adopt municipal programs as a means of supporting war veterans and as a tool for implementing veterans' policy.

In the process of research, general philosophical, general scientific, special and proprietary methods of law were applied. The main method was the dialectical and hermeneutic, systemic, formal-logical (dogmatic) method, etc. The method of analysis and synthesis allowed to generalize scientific approaches and form a holistic vision of the issues of the implementation by local governments of the powers to adopt municipal programs as a means of supporting war veterans.

The conclusion is made that the adoption and implementation of programs to support war veterans is one of the key areas of activity of local governments in the field of veterans' policy. Municipal programs take into account the specific needs of war veterans in a specific community or region. Through the relevant programs, local governments enable the implementation of measures in the field of social support and reintegration of this category of citizens.

It was determined that today, five-year municipal programs to support war veterans are operating in a number of rural, settlement, city communities and at the level of district and regional councils. Regional programs to support war veterans and their family members have been approved in 23 regions of Ukraine, except for Luhansk region. An analysis of the programs to support war veterans approved

during 2024-2026 indicates the gradual formation in Ukraine of a unified approach to ensuring the reintegration of veterans both at the local and national levels.

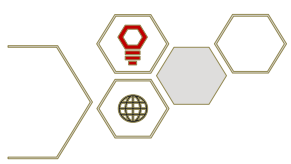
Despite the differences in financial capabilities and priorities of specific communities, the content of such programs demonstrates the consistent inclusion of the main areas of reintegration of war veterans: social protection, psychological and medical rehabilitation, professional adaptation, promotion of employment and veteran entrepreneurship, provision of housing, development of veteran sports, support for public activity and commemoration of the fallen Defenders of Ukraine.

Keywords: veteran policy, war veterans, rights and freedoms of war veterans, reintegration of war veterans, local self-government bodies, territorial community, municipal programs, targeted programs, decentralization of power.

Постановка проблеми. В умовах реформи децентралізації влади та особливостей забезпечення реінтеграції ветеранів війни в громадах, саме органи місцевого самоврядування набувають ключового значення у реалізації ветеранської політики. Органи місцевого самоврядування є найближчими до ветеранів органами публічної влади, що мають потенціал ефективно і оперативно вивчати та реагувати на їхні потреби.

На відміну від органів державної влади, органам місцевого самоврядування належать більш широкі дискреційні повноваження, а також високий рівень відповідальності перед територіальною громадою. Ефективним засобом забезпечення ветеранської політики в громадах є реалізація повноважень органів місцевого самоврядування щодо ухвалення програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, а також цільових програм з інших питань місцевого самоврядування.

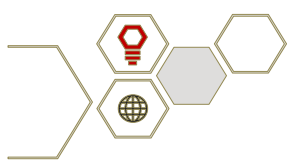
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Повноваження органів місцевого самоврядування щодо формування та реалізації муніципальної політики в інтересах окремих категорій осіб досліджували такі вітчизняні

вчені, як: М. Баймуратов та О. Боярський [1], О. Бочковий [11], В. Лисенко [9], Є. Мінакова [11; 12; 13], Л. Наливайко [11; 13], О. Наливайко [14; 15], І. Стащук [9] та ін. Проблематика реалізації муніципальних програм підтримки ветеранів війни як інструменту реалізації ветеранської політики органами місцевого самоврядування не отримала належного наукового розкриття. Окремі аспекти цієї теми розкривали такі дослідники, як Р. Бахтиєв [3], О. Стельмах [10] та ін. Отож, актуальним є подальший науковий пошук ефективних напрямів реалізації таких повноважень органами місцевого самоврядування.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблематика формування та реалізації ветеранської політики в Україні особливо актуалізувалась після повномасштабного вторгнення. Однак на сьогодні вона не сформована на рівні єдиного комплексного нормативно-правового акту. В наявних в Україні наукових дослідженнях перспектив реалізації ветеранської політики приділено достатньо ґрунтовну увагу вирішенню цієї проблеми. Здійснюється обґрунтування завдань та повноважень органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадського сектору щодо забезпечення прав і свобод ветеранів війни.

Однак, поза увагою дослідників залишаються питання реалізації органами місцевого самоврядування повноважень щодо ухвалення муніципальних програм як засобу підтримки ветеранів війни та як інструменту реалізації ветеранської політики. Відсутні комплексні дослідження теорії та практики ухвалення і реалізації таких програм, вимог щодо їх якості. Залишаються не вирішеними в наукових джерелах питання щодо впливу муніципальних програм на реальне забезпечення прав та законних інтересів ветеранів війни. Відсутня аналітика щодо ухвалення відповідних програм в громадах, що ускладнює розуміння реальності та доступності відповідного інструменту реалізації ветеранської політики. Отож,

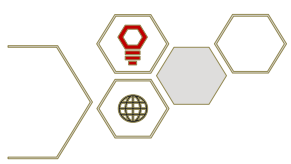
вирішення вказаних проблем є важливими для розуміння загального механізму забезпечення ветеранської політики в Україні

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування проблематики реалізації органами місцевого самоврядування повноважень щодо ухвалення муніципальних програм як засобу підтримки ветеранів війни та як інструменту реалізації ветеранської політики.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- осмислення сутності та правових основ реалізації органами місцевого самоврядування повноважень щодо ухвалення муніципальних програм як засобу підтримки ветеранів війни та як інструменту реалізації ветеранської політики;
- обґрунтувати актуальність ухвалення та реалізації локальних документів, що забезпечують реалізацію ветеранської політики в громаді;
- дослідити статистику та практику ухвалення відповідних програм в розрізі областей, а також проаналізувати їх зміст;
- сформулювати рекомендації щодо удосконалення процесу формування та реалізації органами місцевого самоврядування муніципальних програм як засобу підтримки ветеранів війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Внаслідок децентралізації розширюється нормативний масив конституційних та законодавчих повноважень. На основі зазначених повноважень об'єктивно виникає дискреція – спочатку, у вигляді потреби в деталізації, конкретизації наведених повноважень, з метою їх подальшого більш повного і належного виконання ОМС, їх посадовими та службовими особами, так і з метою врегулювання нових видів суспільних відносин, що виникають в процесі життєдіяльності територіальної громади та її членів в межах відносин, що вже склалися та є сталими. Дискреційні повноваження ОМС є детермінованими, тобто вони виникають та здійснюються під впливом телеологічної домінанти місцевого самоврядування – вирішення широкого кола питань місцевого значення в

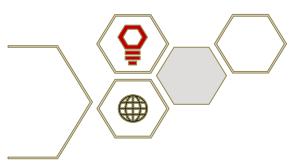
інтересах територіальної громади та її членів [1, с. 32]. Ухвалення програм соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць, а також цільових програм із різних питань, що мають значення для громади – є однією з найбільш ефективних, комплексних та впливових форм реалізація як власних, так і дискреційних повноважень органів місцевого самоврядування.

У сфері ветеранської політики діє значна кількість законів, підзаконних нормативно-правових актів і державних програм, спрямованих на врегулювання лише окремих аспектів забезпечення прав, свобод і соціальних гарантій ветеранів війни. Їм притаманна неузгодженість, несистемність та низка прогалин.

Але, брак нормативних обов'язків у сфері ветеранської політики не є перешкодою для органів місцевого самоврядування користуватися повноваженнями щодо ухвалення та фінансування муніципальних програм.

Отож, важливим напрямом діяльності органів місцевого самоврядування у забезпеченні ветеранської політики є ухвалення, фінансування та реалізація місцевих програм підтримки ветеранів війни. Завдяки муніципальним програмам органи місцевого самоврядування забезпечують локалізацію загальнодержавних завдань ветеранської політики з урахуванням соціально-економічних особливостей і потреб відповідних територіальних громад.

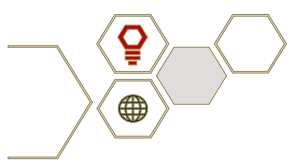
Відповідно до п. 22 ч. 1 ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. до повноважень сільських, селищних, міських рад належить затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, а також цільових програм з інших питань місцевого самоврядування [2]. А відповідно до п. 17 ч. 1 ст. 43 Закону районні та обласні ради мають відповідні повноваження затверджувати програми соціально-економічного та культурного розвитку на рівні району, області, а також цільові програми з інших питань [2]. Ухвалення муніципальних програм, бенефіціарами яких є ветерани війни та члени їхніх сімей, виступає ключовим

інструментом реалізації ветеранської політики на місцевому рівні. Муніципальні програми враховують специфіку потреб ветеранів війни у конкретній громаді чи регіоні. Через відповідні програми органи місцевого самоврядування уможливлюють реалізацію заходів у сфері соціальної підтримки та реінтеграції цієї категорії громадян.

Р. Бахтирєєв цілком слушно зауважує, що актуальність розробки локальних документів, що забезпечують реалізацію ветеранської політики в громаді, пов'язана з такими факторами: 1) проживанням в громаді ветеранів АТО і ООС зі своїм спектром потреб й очікувань в широкому сенсі розуміння цього слова; 2) поверненням в громаду ветеранів і ветеранок, які були демобілізовані за станом здоров'я та за іншими причинами після 2022 р.; 3) обов'язком громади проявити турботу про сім'ї військовослужбовців, сім'ї загиблих (померлих) воїнів, сім'ї полонених і зниклих безвісти; 4) необхідністю підготовки громади до повернення основної частини демобілізованих щоб гідно прийняти своїх героїв; 5) потребою формування соціальної основи в громаді після завершення війни; 6) відповідальністю за реалізацію ветеранської політики в громаді, що несуть органи місцевого самоврядування і перш за все органи виконавчої влади; 7) реалізацією державної ветеранської політики на локальному рівні; 8) шануванням живих і збереженням пам'яті про полеглих воїнів, що важливо для самих ветеранів, членів їхніх родин, для громади і майбутніх поколінь українців [3]. До вказаних факторів слід додати і те, що існуючий перелік гарантій для ветеранів війни не відображає зв'язку з їх реальними потребами та очікуваннями. Значна частина передбачених законодавством пільг і гарантій втратила актуальність та не приносить відчутної користі. Органи місцевого самоврядування мають реальну можливість збалансувати наявну систему підтримки, посилити ефективність допомоги ветеранам, принаймні на рівні своєї громади.

Указом Президента України від 22 серпня 2024 р. № 512. «Про невідкладні заходи щодо підтримки ветеранів війни, членів їх сімей, членів

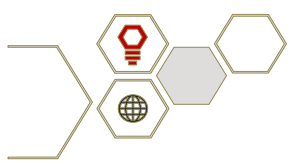

сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України» [4] та Стратегією ветеранської політики на період до 2030 року, затвердженою розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2024 р. № 1209-р [5] було активізовано ухвалення регіональних програм підтримки ветеранів війни.

На сьогодні в низці сільських, селищних, міських громад та на рівні районних і обласних рад діють п'ятирічні муніципальні програми підтримки ветеранів війни. Активніше відбувається процес ухвалення муніципальних ветеранських програм в громадах тих регіонів, де затверджені обласні програми підтримки ветеранів війни. Однак, офіційна статистика ухвалення відповідних програм в розрізі громад не оприлюднена.

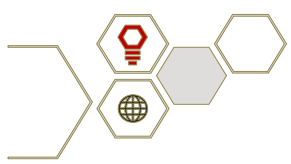
Обласні програми підтримки ветеранів війни, членів їх сімей ухвалені протягом 2024-2026 рр. у 23 регіонах України (Вінницька область, Волинська область, Дніпропетровська область, Донецька область, Житомирська область, Закарпатська область, Запорізька область, Івано-Франківська область, Київська область, Кіровоградська область, Львівська область, Миколаївська область, Одеська область, Полтавська область, Рівненська область, Сумська область, Тернопільська область, Харківська область, Херсонська область, Хмельницька область, Черкаська область, Чернівецька область, Чернігівська область), а також у переважній більшості міст обласного значення. У Луганській області відсутня єдина комплексна обласна програма підтримки ветеранів, але реалізується низка програм, ухвалених на рівні окремих громад (наприклад, такі програми ухвалили в Сіверськодонецькій, Попаснянській, Лисичанській, Рубіжанській, Кременській, Сватівській та ін. громадах).

Регіональні програми створювались у співпраці органів місцевого самоврядування та органів державної влади із залученням громадськості. Затвердження таких програм відбувалось не однотипно: або рішенням обласної ради, або рішенням військової адміністрації, що дозволяє зробити висновок про ключових ініціаторів їх ухвалення.

Їх аналіз дозволяє зробити висновок про те, що прослідковується послідовність їх змісту і включення ключових напрямів реінтеграції ветеранів війни.

Наприклад, Дніпропетровська обласна рада затвердила від 21.06.2024 р. п'ятирічну Комплексну програму підтримки ветеранів війни, членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України Дніпропетровської області на 2024-2028 роки. Програма включає реалізацію за рахунок обласного бюджету та інших джерел завдань щодо професійної адаптації, підтримки здоров'я, сприяння працевлаштуванню та бізнес-ініціативам, поліпшення житлових умов, розвитку ветеранського спорту, забезпечення транспортним обслуговуванням, забезпеченням соціально-культурних потреб, щодо підтримки ветеранської громадської активності, вшанування пам'яті загиблих (померлих) ветеранів війни, Захисників і Захисниць України [6]. Комплексна програма підтримки Захисників і Захисниць України та членів їхніх сімей в Полтавській області на 2026-2030 роки, затверджена Рішенням Полтавської обласної ради від 28.07.2025 р. спрямована на вирішення завдань щодо розвитку системи надання послуг, які отримують Захисники і Захисниці України; надання медичної допомоги, створення умов для реабілітації та оздоровлення; створення та забезпечення діяльності ветеранських просторів; впровадження механізмів підтримки для отримання житла; надання додаткових гарантій у сфері соціального захисту; сприяння працевлаштуванню та бізнес-ініціативам; підтримки ветеранського спорту, отримання культурних послуг; вшанування Захисників і Захисниць України та увічнення пам'яті загиблих; інформаційної підтримки [7]. Комплексна програма соціальної підтримки ветеранів війни та членів їхніх сімей в Миколаївській області на 2025-2027 роки, затвердження рішенням Миколаївської обласної ради 13.02.2025 р. спрямована на сприяння адаптації ветеранів війни до цивільного життя, підвищення рівня їх життя; надання

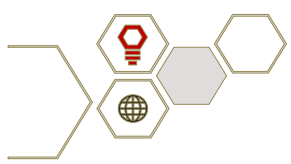
психологічної допомоги; забезпечення необхідних реабілітаційних заходів для відновлення якості життя ветерана; надання підтримки в галузі соціального захисту, освіти, охорони здоров'я, культури; повернення демобілізованих військовослужбовців до активного життя та трудової діяльності; упровадження додаткових гарантій у працевлаштуванні ветеранів війни, які в силу отриманих поранень, контузій, пошкоджень здоров'я недостатньо конкурентоспроможні на ринку праці; посилення мотивації ветеранів та членів їхніх сімей до підприємницької ініціативи та самостійної зайнятості; залучення ветеранів та членів їхніх сімей до патріотичного [8]. Отже, аналіз регіональних програм підтримки ветеранів війни свідчить про формування відносно уніфікованого підходу до реалізації ветеранської політики на рівні територіальних громад.

Низка чинних регіональних програм містять положення про матеріальну допомогу для конкретних категорій ветеранів війни та членів їх сімей. Обсяг матеріальної та нематеріальної допомоги також варіюється, залежно від фінансових спроможностей регіону.

Незважаючи на відмінності у фінансових можливостях і пріоритетах конкретних громад, зміст таких програм демонструє послідовне включення основних напрямів реінтеграції ветеранів війни: соціального захисту, психологічної та медичної реабілітації, професійної адаптації, сприяння працевлаштуванню та ветеранському підприємництву, забезпечення житлом, розвитку ветеранського спорту, підтримки громадської активності та вшанування пам'яті загиблих Захисників і Захисниць України.

Робота у напрямі реалізації ветеранської політики в територіальних громадах наразі активно здійснюється, однак вона потребує належного структурування, систематизації та уніфікації через удосконалення законодавчого регулювання.

Відповідальні за розроблення цільової програми повинні: чітко уявити місцеву проблематику у відповідній сфері, ресурсні та інші можливості

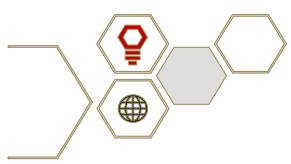

громади; знати, для чого і для кого розробляється програма (бенефіціари, зацікавлені сторони); розуміти причини тих чи інших негараздів та способи їх подолання; передбачити можливі ризики та негативні наслідки; порахувати бюджет програми і джерела фінансування (це може бути не лише місцевий бюджет, але й, наприклад, грантові кошти), визначити потрібні нефінансові ресурси; визначити показники (індикатори), за якими можна буде оцінити, чи досягла програма своїх цілей [9]. Організація роботи органів місцевого самоврядування у цій сфері має розпочинатись з реального моніторингу потреб ветеранів та забезпечення стабільного фінансування місцевих програм.

Щоб організувати роботу з ветеранами війни та членами їхніх сімей, органам місцевого самоврядування необхідно здійснити комплексну оцінку потреб, проаналізувати чи достатньо ресурсів для їх забезпечення, переглянути місцеві цільові програми і, в разі необхідності, внести зміни [10]. Зростає значення адресної підтримки ветеранів війни, що б враховували специфіку життєвих обставин конкретної особистості.

Заходи і політика місцевої влади, які проводяться для інтеграції та підтримки вразливих категорій, мають загальний і спеціальний характер, але вони прямо пропорційно забезпечують інтереси всієї громади [11, с. 13; 12; 13]. Захисники та захисниці України користуються в громадах високим авторитетом та повагою, їх внесок цінують і вшановують. Тому, і безпосередньо ветерани та їх сім'ї, і члени територіальної громади закономірно очікують належної їх підтримки з боку органів місцевого самоврядування.

Принципи соціальної, правової держави знаходяться у динамічному розвитку [14; 15]. Їх зміст не може бути звужений навіть в умовах воєнного стану. Органи місцевого самоврядування є одними із гарантів таких принципів. Необхідним є подальше наукове осмислення та практичний розвиток тематики ухвалення цільових програм підтримки ветеранів війни на рівні громад.

Висновки. На основі проведеного дослідження пропонуються наступні висновки та узагальнення:

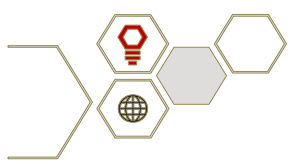
1. Ухвалення та реалізація програм підтримки ветеранів війни є одним із ключових напрямів діяльності органів місцевого самоврядування у сфері ветеранської політики. Муніципальні програми враховують специфіку потреб ветеранів війни у конкретній громаді чи регіоні. Через відповідні програми органи місцевого самоврядування уможливлюють реалізацію заходів у сфері соціальної підтримки та реінтеграції цієї категорії громадян.

2. На сьогодні в низці сільських, селищних, міських громад та на рівні районних і обласних рад діють п'ятирічні муніципальні програми підтримки ветеранів війни. Обласні програми підтримки ветеранів війни, членів їх сімей ухвалені в 23 регіонах України, окрім Луганської області. Аналіз ухвалених протягом 2024-2026 рр. програм підтримки ветеранів війни свідчить про поступове формування в Україні єдиного підходу до забезпечення реінтеграції ветеранів як на місцевому рівні, так і на загальнодержавному.

3. Незважаючи на відмінності у фінансових можливостях і пріоритетах конкретних громад, зміст таких програм демонструє послідовне включення основних напрямів реінтеграції ветеранів війни: соціального захисту, психологічної та медичної реабілітації, професійної адаптації, сприяння працевлаштуванню та ветеранському підприємництву, забезпечення житлом, розвитку ветеранського спорту, підтримки громадської активності та вшанування пам'яті загиблих Захисників і Захисниць України.

Список використаних джерел:

1. Баймуратов М. О., Боярський О. О. Дискреційні повноваження органів місцевого самоврядування в сфері захисту прав людини: методологічні підходи до розуміння та визначення. *Публічне право*. 2019. № 2 (34). С. 31-41. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/34/pdf/pp-2019-34-04.pdf>

2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

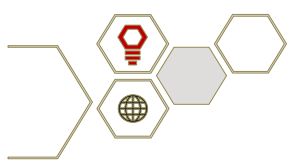
3. Бахтиєв Р. Підходи та інструменти у розробці ветеранської політики і ветеранських просторів в територіальних громадах. URL: <https://home.ednannia.ua/online-studio/articles/pidhody-ta-instrumenty-u-rozrobtsi-veteranskoyi-polityky-i-veteranskyh-prostoriv-v-terytorialnyh>.

4. Про невідкладні заходи щодо підтримки ветеранів війни, членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України: Указ Президента України від 22 серпня 2024 р. № 512. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/512/2024#Text>.

5. Стратегія ветеранської політики на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2024 р. № 1209-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2024-%D1%80#Text>.

6. Комплексна програма підтримки ветеранів війни, членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України Дніпропетровської області на 2024 – 2028 роки: Рішення Дніпропетровської обласної ради від 21.06.2024 р. № 394-20/VIII. URL: <https://oblrada.dp.gov.ua/rishennia/%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BD%D1%83-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D1%83-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%BA%D0%B8-%D0%B2%D0%B5-2/>.

7. Комплексна програма підтримки Захисників і Захисниць України та членів їхніх сімей в Полтавській області на 2026-2030 роки: Рішення Полтавської обласної ради від 28.07.2025 р. URL: https://media.poda.gov.ua/docs/kpxlry5y/proect_zz01122025p.pdf.

8. Комплексна програма соціальної підтримки ветеранів війни та членів їхніх сімей в Миколаївській області на 2025-2027 роки: Рішення Миколаївської обласної ради від 13.02.2025 р. URL: <https://www.mk-oblrada.gov.ua/UserFiles/decreeProject/173892179667a5d744a8221.pdf>.

9. Стащук І., Лисенко В. Розвиток громади = розвиток громадянського суспільства: цільові програми. URL: <https://www.stepngo.in.ua/longread-mistsevi-programy/>.

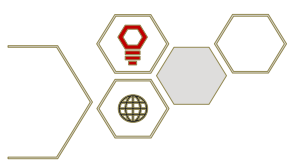
10. Стельмах О. Підтримати і допомогти: повноваження ОМС в реалізації ветеранської політики. URL: <https://u-lead.org.ua/news/424>.

11. Наливайко Л., Бочковий О., Мінакова Є. Проблеми реалізації повноважень органів місцевого самоврядування з питань інтеграції внутрішньо переміщених осіб в умовах децентралізації влади. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 1. С. 130-136. DOI: 10.31733/2078-3566-2022-1-130-136.

12. Мінакова Є.В. Інституційна спроможність органів місцевого самоврядування щодо інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючій громаді: правові та практичні аспекти. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 12 (26). С. 245–255. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/download/7021/7061/7063>.

13. Наливайко Л.Р., Мінакова Є.В. Забезпечення доступу внутрішньо переміщених осіб до виборчих прав на місцевому рівні (на основі досвіду проведення місцевих виборів 2020 року): теоретико-прикладний аспект. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Спеціальний випуск*. 2021. № 2. С. 31-36. DOI: 10.31733/2078-3566-2021-6-31-36.

14. Наливайко О.І., Сеньків О.М. Теоретико-прикладні проблеми тлумачення Конституції України та законів України Конституційним Судом України. *Молодий вчений*. 2015. № 2(6). С. 813-816. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_2%286%29__206.

15. Наливайко О.І. Вплив трансформації правової системи України на розвиток теорії держави і права. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 5. С. 36-42. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.4>.